ACTA NUMISMÀTICA 49
Barcelona 2019

Documents inèdits sobre la moneda de Girona del segle xv (1463-1500)

*XAVIER SANAHUJA ANGUERA**

La publicació de nou notícies inèdites em serveix de pretext per a millorar alguns aspectes del que sabem sobre la fabricació i circulació de moneda pròpia a la Girona de la segona meitat del segle XV.[1]

Girona és la ciutat del Principat de Catalunya que va fer fabricar i circular moneda pròpia de manera més continuada i abundant a cavall dels segles XV a XVII. Òbviament, em refereixo a la moneda pròpia d'àmbit local o regional, emesa de manera semblant a tantes altres desenes de poblacions catalanes emissores de moneda en el mateix període. El nombre d'actuacions monetàries conegudes entre 1463 i 1654, passa de les 150. Com a la resta de territori català que utilitzava la moneda barcelonina com a moneda de curs oficial, Girona va iniciar les seves emissions pròpies de moneda de resultes de les necessitats financeres de la Guerra contra Joan II (1462-1472). Durant la guerra, les emissions de moneda a Girona van ser controlades pel rei Joan II. En acabat, la ciutat va continuar la fabricació de moneda menuda per compte propi, de manera més o menys continuada, fins 1617. La moneda de Girona es va tornar a fabricar durant la guerra dels Segadors (1640-1652) i, durant la postguerra que va seguir (1653-1654). En aquests dos darrers anys també es van recircular exemplars ja fabricats antigament.

* Doctor en Geografia i Història. Universitat de Barcelona.

1. Les vuit notícies són quatre documents transcrits o registrats que ja vaig incorporar a la meva tesi doctoral *Fabricació i circulació de moneda local a la Catalunya dels segles XIII-XVI*, consultable per internet (http://hdl.handle.net/10803/119328); tres documents completament nous; i un quart referenciat a peu de pàgina (vegeu la nota 17 i el text relacionat).

La major part d'aquestes actuacions monetàries són ben documentades i conegudes. El motiu principal cal cercar-lo en el fet que Joaquim Botet, l'autor de *Les monedes catalanes*,[2] era gironí i va dedicar molt de temps a buidar els documents monetaris dels arxius de la seva ciutat.[3]

1463-1469. Emissions de Rocabertins (Doc. 1)

A l'iniciar-se la Guerra contra Joan II, l'any 1462, la reina Joana Enríquez i el seu fill Ferran, de deu anys, intentaren protegir-se a la ciutat de Girona. La Generalitat hi envià un contingent armat el 9 de maig, i la ciutat els va obrir les portes el 6 de juny, després d'una escassa resistència.[4] La reina i el seu seguici es van refugiar a la Força. El 23 de juliol tropes franceses, capitanejades pel comte Gastó de Foix, s'imposaren al Coll de Panissars i avançaren vers Girona, on van acabar per ocupar la ciutat i alliberar els partidaris de Joan que resistien a la Força. Les tropes catalanes, comanades pel Hug Roger, comte de Pallars, van situar el punt de comandament de l'ofensiva oriental a Hostalric. Des d'aleshores, el territori de Girona i tot el Rosselló quedaren en mans dels aliats de Joan II, però no pas l'Empordà, que esdevingué un escenari de batalles entre catalans, dels dos bàndols, i francesos, aquests darrers capitanejats pel comte de Foix i el valencià Lluís Despuig, mestre de Montesa. A la ciutat de Girona, Pere de Rocabertí fou nomenat cap militar en tant que capità de la vegueria de Girona i Besalú i s'encarregà de la defensa i organització de la ciutat.[5]

A mitjans de 1463 Joan II aprovà la fabricació de moneda a Girona. La fabricació de poc més de 108.000 peces equivalents a 450 ll. 15 s. 2 d. de diners rocabertins a Girona es va iniciar el 18 de novembre de 1463 i va finalitzar el 23 de febrer de 1464 (Doc. 1). El mestre de seca era Manuel Bou. El 27 de setembre de 1463 el rei concedí privilegi a la ciutat per poder continuar la fabricació de moneda d'or, argent i menuts a la seca que aleshores dirigia i administrava Pere de Rocabertí, un cop hagués acabat la guerra.[6]

Les monedes fabricades, que duien el nom i el retrat de Joan II, foren prohibides per la Generalitat,[7] i pel mateix rei Pere IV,[8] sobretot en aquells territoris

2. Botet, J., *Les monedes catalanes*, 3 vols., Barcelona, IEC, 1908-1911.

3. El període menys documentat per Botet és el de 1653-1654. Sanahuja, X., "El curs forçat dels menuts gironins l'any 1654", *Gaceta Numismática* 151, Barcelona, 2003, p. 41-51.

4. Sobrequés Vidal, S., i Sobrequés Callicó, J., *La guerra Civil Catalana del segle XV*, Barcelona, Edicions. 62, 1973, p. 145-148.

5. *Idem*, p. 236-238.

6. Esmentat per: Botet, J., *op. cit.*, v. 2, p. 281. Arxiu Municipal de Girona (AMGI), *LLibres de moneda.*

7. Esmentat per Carreras Candi, F., "Turbacions a Tarragona y altres llocs, motivant encunyacions monetaries: 1462-1466", seguit de "Les encunyacions monetàries locals en les guerres de Joan II", a *Boletín Arqueológico de Tarragona* 18, Tarragona, 1905, p. 576-577 i nota 1.

8. Botet, J., op. cit., v. 3, doc. LXXIII. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Cancelleria Reial, Pere de Portugal, *Exercitum* 1, f. 72.

propers a Girona però fidels a la Terra, com l'Empordà. Joan II autoritzà Pere de Rocabertí a fabricar florins d'or a Girona a finals de 1464[9] i, poc després, el 27 de febrer de 1465, va donar curs general als florins d'or, rals d'argent i menuts batuts a Girona amb el seu permís.[10] Malgrat les prohibicions, el curs de la moneda enemiga no devia ser fàcil d'evitar entre territoris veïns. Així, el 30 d'abril de 1465, Pere IV va haver d'autoritzar, durant dos mesos, que els habitants de l'Empordà poguessin negociar amb els gironins per tal de desprendre's dels diners rocabertins que havien acumulat.[11]

No se sap si els diners rocabertins van ser aforats al valor d'un diner de tern en el moment de la seva creació. Els documents conservats no ho indiquen. En canvi, sabem que abans del 24 de març de 1467 els diners gironins es prenien a raó de tres peces per cada dos diners de tern. En aquell data Joan II ordenà abaixar els diners rocabertins de manera que es prenguessin a raó de dos per un diner de tern.[12] La disposició reial va ser ratificada per les autoritats municipals el 10 de juny,[13] circumstància que demostra que el control de les monedes de Girona encara no requeia en el Consell municipal. Malgrat la rebaixa de valor, els menuts rocabertins no van ser acceptats millor per la població. El 25 de setembre de 1467 els jurats de Girona van haver de demanar a Pere de Rocabertí que actués per evitar el rebuig dels menuts.

A mitjans de 1469 els jurats de Girona, segurament havent adquirit finalment el control sobre la moneda de la ciutat, van escriure una carta a Jordi Llobet, mestre de la moneda del rei, demanant-li que anés a la ciutat per a fabricar més moneda. Aquesta nova emissió ja estava enllestida el 15 de juny, data en la que es publicà una crida obligant l'acceptació de les malles batudes recentment a raó de dues per un diner de tern. Coneixent aquest valor de canvi, vigent ja el 1467, no ens ha de suposar cap problema identificar aquesta denominació de malla (una moneda de valor de mig diner) amb les mateixes monedes que abans eren anomenades diners menuts o rocabertins.

A Girona és documentat haver-se fabricat, durant la guerra contra Joan II, diners o malles anomenats rocabertins, croats d'argent i florins d'or. De florins, se'n coneix un de sol. De croats, no se'n coneix cap. De rocabertins se'n coneixen amb i sense escudet reial –coronat o sense coronar– intercalat a la llegenda. Miquel de Crusafont ha ordenat com a més antics els que no duen es-

9. Esmentat per: Botet, J., *op. cit*., v. 2, p. 289.

10. Esmentat per Mateu Llopis, Notas y documentos sobre la ceca de Balaguer en 1462 y el numerario de la época, 1458-1479", a *Ilerda* 16, Lleida, 1952, p. 7-22.: 14-15.

11. Esmentat per: Botet, J., *op. cit*., v. 3, doc. LXXIV, p. 289. ACA, Cancelleria Reial, *Pere de Portugal, Curiae* 2, f. 56-57.

12. Esmentat per Carreras Candi, F., *op. cit*., p. 600; i per Botet J., *op. cit*., v. 2, p. 294.

13. Aquesta notícia i la major part de les notícies que segueixen sobre aquesta emissió són esmentades per Joaquim Botet: Botet, J. *op.cit*., v. 2, p. 292-294.

cudet, i més moderns els que sí que el duen.[14] La primera emissió la va controlar directament el rei (1463), mentre que la segona va ser responsabilitat del Consell Municipal (1469). És més lògic pensar que l'escudet reial assenyalés l'autoritat reial exclusivament mentre controlava les emissions. L'escut reial només apareix a monedes catalanes fabricades per l'autoritat reial –per exemple en els croats de Perpinyà de Ferran I, o en els pacífics, o en els coronats–. No se m'acut cap motiu per a que un Consell Municipal vulgui afegir l'escut reial a les monedes fabricades sota la seva responsabilitat, a excepció d'aquelles poblacions amb l'escut reial integrat a l'heràldica municipal. Per això jo he ordenat els menuts rocabertins que duen l'escudet com a més antics que els que no el duen.

1477-1483. Ploms de la Seu i "croets" de Perpinyà (Docs. 2-3, i 5-6)

Les anomenades malles rocabertines continuaren en circulació després de la guerra, durant molts anys. Amb els anys, cada cop n'hi hauria d'haver menys en curs. A mitjans dels anys setanta, Girona deuria patir la mateixa manca de moneda menuda que obligà moltes altres poblacions catalanes a iniciar la fabricació de moneda pròpia. Pel que es veu, la manca de moneda menuda s'agreuja pel fet de l'abatiment, a finals de 1476, de la moneda de plata i billó francesa que fins aleshores era tolerada i fins-i-tot aforada dins del conjunt de la moneda en circulació a Catalunya.[15] Aquest agreujament es reflecteix en dos documents gironins molt propers en el temps. El 6 de desembre de 1476, els jurats de Girona van enviar una carta als consellers de Barcelona demanant-los que actuessin davant els problemes causats per la prohibició de les monedes franceses: la manca de moneda menuda en circulació i la pèrdua de diners ocasionada als seus posseïdors (Doc. 2). I el 30 de gener de 1477, el Capítol de la Catedral de Girona va haver de debatre la possibilitat de pagar les misses als preveres amb ploms, a causa de la manca de moneda menuda (Doc. 3).

Malgrat la mancança, la ciutat de Girona no va reiniciar la fabricació de moneda fins l'any 1481, i encara lentament. Dos anys més tard, el 1483, el flux

14. L'argument és que existeixen diners de Perpinyà de Joan II amb l'escudet i que això s'hauria produït, plausiblement, de resultes que els moneders contractats a Perpinyà l'any 1473, per a fabricar diners menuts, procedissin del taller gironí, tancat el 1469 (Crusafont, M. *Numismàtica de la Corona Catalano-Aragonesa medieval* (1785-1516), Madrid, 1982, p. 473. Ara bé, entre 1458 i 1463 es van encunyar prop de 2.000 marcs de menuts a Perpinyà, a nom de Joan II. A l'inrevés, doncs, també és plausible que a l'haver de tancar la seca de Perpinyà a causa de l'ocupació francesa, els seus moneders baixessin a Girona a posar-se a les ordres de Pere de Rocabertí i continuessin fabricant amb l'estil perpinyanès.

15. El 30 d'octubre de 1476, el rei Joan II, a petició del Consell barceloní, va enviar una provisió ordenant que es fes una crida per tal de prohibir el curs de les monedes forasteres i especialment de les vuitenes i dobles de dos sous franceses. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Cancelleria Reial, Reg. 3394, f. 4 i s.; Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), Consell de Cent, Registre de deliberacions, 1475-77. Assenyalat per Botet, J., *op. cit.*, v. 2, p. 299.

de moneda municipal ja deuria ser suficient i la ciutat de Girona va haver de publicar una crida prohibint la circulació de dos tipus de moneda menuda no desitjada: els "croets" de Perpinyà, i uns ploms que valien dos diners, i sobre els quals la crida no dóna més detalls (Docs. 5 i 6).

És clar que aquests ploms esmentats a la documentació no eren moneda municipal gironina. Tampoc crec que fossin ploms municipals d'altres poblacions properes, atès que les autoritats gironines no se n'haurien estat d'assenyalar llur procedència forana.[16] El més probable és que fossin ploms eclesiàstics de la mateixa ciutat –potser de la Seu– que havien transcendit el seu àmbit de circulació intern per acabar escampant-se entre la població seglar. A la Seu de Girona, la notícia de 1477 ens assabentava d'una possible emissió de ploms eclesiàstics, i una altra inèdita de l'any 1500 ens assabenta de la preexistència de ploms del valor de dos i de quatre diners i de la intenció de fabricar-ne de vuit i dotze diners.[17]

Pel que fa als nomenats "croets" de Perpinyà, no hi ha massa dificultat en identificar-los: es tracta dels patacs batuts a nom del rei Lluís XI de França i que ara podem situar cronològicament poc abans de l'any 1483.

Patac o "croet" de Perpinyà.
Lluís XI de França. Emissió c.1483. CG-3051.

16. De fet, d'aquesta època tampoc tenim identificades emissions de ploms municipals en poblacions properes a Girona, excepte a una possible emissió de Blanes (Crusafont, M. *Catàleg general de la moneda catalana* (CG), Barcelona, SCEN, 2009, n. 3.679).

17. Arxiu Capitular de la Catedral de Girona (ACCG). *Llibre dels Afers del Capítol*, 1458-1493, p. 76v (13 d'agost). No és descartable que el mot "plom" també pogués haver-se utilitzat per a designar peces fabricades en altres metalls, com ara llauna o llautó. Però el més probable és que en aquesta època (segona meitat del segle XV - inicis del segle XVI) els getons eclesiàstics de la Seu de Girona fossin fabricats tots encara en plom.

1481-1489. Emissions de menuts amb la G gòtica (Doc. 4)

La manca de moneda menuda observada l'any 1477 deuria ser un bon argument per a que la ciutat de Girona tornés a demanar permís per a fabricar moneda pròpia. A mitjans de 1481, atesa la depreciació dels rocabertins, encara en circulació, i la manca de moneda menuda, demanaren al rei llicència per a encunyar moneda.[18] En resposta a aquesta sol·licitud, Ferran II concedí llicència a la ciutat de Girona, el 26 d'agost, per encunyar menuts, del metall que volguessin, fins a la quantitat de 200 lliures, amb les condicions habituals d'assegurar l'emissió, gravar el senyal local i nomenar un responsable de l'emissió i del seu canvi.[19] Obtinguda la llicència, els jurats de Girona resolgueren recollir el major nombre possible de rocabertins per contramarcar-los a continuació amb les armes de la ciutat a un costat, i amb una G a l'altre, donant-los el valor d'un diner. L'operació fou encomanada a Jaume Vilar, el qual la havia de dur a terme a casa del jurat Rafael Samsó.[20] El 5 de gener de 1482 Rafael Vilar només va poder lliurar 115 lliures 18 sous de rocabertins contramarcats als jurats de Girona. Atès que no es van contramarcar prou rocabertins per arribar a les 200 lliures de menuts que permetia la llicència de Ferran II, els jurats de Girona acordaren, el 24 de maig de 1482, batre de nou, amb els mateixos encunys utilitzats per picar els rocabertins, la quantitat de menuts restant. Hom acordà que en cada marc de la nova moneda hi hagués tres quarts d'unça de plata, i que de cada marc se'n traguessin uns 28 sous de menuts. La nova fabricació quedà enllestida el 5 de juny. Una primera ampliació d'aquesta emissió de moneda gironina fou autoritzada per l'infant Enric, el 25 de juny de 1482, fins a la quantitat de 200 lliures. La fabricació s'enllestí el 23 d'agost i va incloure una petita quantitat de malles (10 ll. 17 s. 8 d., equivalents a 5.224 exemplars). El 6 de novembre del mateix any l'infant Enric concedí una nova llicència i ampliació que permetia als jurats de Girona encunyar 200 lliures més de menuts.

Ni Joaquim Botet[21] ni Miquel de Crusafont,[22] en els seus primers treballs, van poder veure cap exemplar de malla gironina. Va ser l'any 1993 quan Francesc Domingo Sellart[23] va descriure el primer exemplar conegut de malla corresponent a l'emissió de 1482-1483, que du a les empremtes l'escut de Girona per un costat, i una creu per l'altre.

18. Esmentat per Botet, J. *op.cit.*, v. 2, p. 327.

19. Botet, J. *op. cit*, v. 3, doc. LXXXIV; Arnall, J., *Lletres reials a la cutat de Girona* (1293-1515), Barcelona, Fundació Noguera, 2000, Doc. 624.

20. Aquesta notícia i la major part de les notícies que segueixen sobre aquesta emissió són esmentades per Joaquim Botet: Botet, J. *op.cit*., v. 2, p. 329 i 331.

21. Botet, J. *op.cit*., v. 2, p. 353-356.

22. Crusafont, M., *La moneda catalana local, segles XIII-XVIII*, Barcelona, SCEN, 1990, p. 404.

23. Domingo Sellart, F., "Els òbols de Girona del temps de Ferran II", a *Acta Numismàtica* 21-23, Barcelona, SCEN, 1993, p. 415-416.

L'any 1483 succeí un fet curiós (Doc. 4). El 8 de juliol, els jurats de Girona acordaren demanar a l'infant una nova ampliació de la llicència per a fabricar menuts, de 200, 300 o 400 lliures i sol·licitaren permís per a obrir la caixa de les bosses de la ciutat, ja que per error hi havien desat les eines i encunys de batre moneda i la caixa estava segellada i no es podia obrir fins el dia de les eleccions. La sol·licitud es presentava amb el benentès que si el dret de segell que s'hauria de pagar per obrir i tornar a tancar la caixa fos molt alt, aleshores decidirien fabricar encunys nous. Al final, les despeses ocasionades per l'operació no arribaren a les 4 lliures i, per tant, no va caldre haver de fabricar encunys nous. La ciutat rebé nova llicència per a fabricar 200 lliures de menuts, tan solament, el dia 21 de juliol. El 4 d'agost les autoritats municipals gironines obriren la caixa de les bosses del Consell i inventariaren les eines i encunys que hi restaven:[24]

> "*Primo*, unes tisores de ferro. *Item*, unes tenalles de prorrotar. *Item*, trosses de ferro o encunys de monedar amb la G per batre los menuts novament batuts. *Item*, altre encuny de batre de les malles darrerament batudes. *Item*, dos trossells de ferro per monedar menuts, ambdós amb les armes de la ciutat. Item altre empremta amb semblants armes de la ciutat. *Item*, I trossell de batre los barbuts".

Sobta l'existència en aquest inventari d'un encuny per a batre "barbuts". J. Botet no va saber trobar cap explicació sobre aquesta moneda misteriosa, advertint que aquest nom no es corresponia amb cap moneda catalana. Jo tampoc he retrobat l'ús d'aquest mot per a designar cap moneda catalana ni medieval ni moderna. Però l'explicació que ha de prevaldre és la més senzilla, i aquesta és que sí que hi va haver unes monedes fabricades a Girona pocs anys abans que mostraven un personatge barbat: els florins d'or de 1465.

24. Aquest inventari l'esmenta Joaquim Botet a partir d'un original perdut que havia examinat Jaime Villanueva: Villanueva, J. *Viage literario a las iglesias de España*, v. XIV, Madrid, 1850, p. 196.

1489-1493. Circulació de menuts amb G-E

L'emissió de menuts gironins iniciada l'any 1481 va haver de retirar-se l'any 1489 a causa de les falsificacions. Hom va establir un termini de quinze dies per a portar les monedes i poder-les recanviar per les de nova emissió. En aquesta ocasió, l'infant Enric concedí llicència per a encunyar 250 lliures de menuts, de nou encuny. El 15 de desembre els jurats de Girona ordenaren al clavari que contramarqués amb una E gòtica, al costat de la G de l'empremta, tots els menuts bons que la gent havia recanviat, i que també els emblanquís. Un any més tard l'infant Enric concedí una ampliació de la llicència per a fabricar fins a 250 lliures més de menuts, de les quals se'n fabricaren 120 al llarg de l'any, afegint una E a l'encuny. Segons Botet, les 130 lliures restants es fabricaren durant l'any 1491, de coure pur, però aquest fet no sembla verificable, atesa la raresa actual dels menuts que duen la lletra E encunyada i no contramarcada. Potser aquestes darreres 130 lliures es van emetre contramarcant una segona partida de menuts de la G.

1494. Primera emissió amb la rosa (Docs. 7 i 8)

La sentència reial del 4 de novembre de 1493 prohibia efectuar pagaments amb menuts en quantitat major d'un quart de croat. Aquest fet provocà que la ciutat de Girona decidís comprovar la quantitat de moneda pròpia que tenia en circulació (Doc. 7) i seguidament retirar la seva emissió de menuts, el 23 de novembre.[25] La mateixa sentència reial havia reduït el valor oficial de les monedes d'or en circulació, de manera que els ducats passaven de valer 30 sous a valer-ne 24, i els pacífics passaven de valer-ne 25 a valer-ne 20.[26] Aquest canvia va provocar molta confusió i la paralització de moltes transaccions. Per això, pocs mesos després de la retirada de l'emissió, i per tal de facilitar el comerç, el Consell determinà demanar permís per a recircular una partida de menuts. La ciutat obtingué, del lloctinent reial Joan de Lanuza, el 9 de febrer de 1494, el permís perquè una partida de menuts de Girona continués circulant durant tres mesos, a la raó predita de 24 sous el ducat, després de reencunyar-los amb l'empremta d'una rosa per a distingir-los dels menuts desmonetitzats anteriorment.[27]

25. Joaquim Botet va datar aquest document, per error, l'any 1498.

26. Botet, J. *op.cit*., v. 3, Doc. LXXXI; AHCB, Consell de Cent, *Diversorum* I, f.197; ACA, Cancelleria Reial, Reg. 3601, f. 101v-103.

27. Una actuació semblant la trobem documentada en el cas de Vic, vegeu: Sanahuja Anguera, X., "La moneda municipal de Vic (I): Ploms i senyals (1470-1513)", a *Ausa* 142, Vic, 1999, p. 385-396.

A finals d'any els jurats de Girona certificaven que 7 lliures de menuts contramarcats havien hagut de ser retirats a despeses de la ciutat per haver-se trencat, ésser falsos o massa gastats (Doc. 8).

El *Catàleg General* inclou un únic exemplar conegut de diner rocabertí contramarcat amb la rosa (i lògicament també contramarcat amb la lletra G de 1481 i la lletra E de 1489) (vegeu imatge 10a), però no pas cap altre tipus de diner. Joaquim Botet arribà a descriure una peça que no va poder il·lustrar i que també es correspon a aquesta emissió.[28] Després d'haver examinat uns quants exemplars, queda clar que es tracta de diners de la G, encunyats entre 1482 i 1484, contramarcats amb la lletra E, el 1489, i finalment reencunyats amb l'empremta de la rosa, l'any 1494 (vegeu imatge 10b).[29]

Les emissions monetàries locals de Girona es reprendrien el 1510, utilitzant els mateixos encunys de la rosa, però empremtant-los sobre cospells verges de coure, sovint més gruixuts i pesats que els cospells de billó utilitzats entre 1482 i 1484, que són els que podem retrobar reencunyats amb l'empremta de la rosa del 1494.

Característiques teòriques de la moneda municipal gironina de billó (1481-1491)

Llei		**Talla (pxm)**		**Pes**	
Predecimal	**Mil·lèsimes**	**Argent fi**	**Billó**	**Argent fi**	**Billó**
1,125 d*	.090	3.584	336	0,065 g	+0,70 g
		(14 ll 18 s 8 d)	(28 s)		

d*: diners de llei **g:** grams **pxm:** peces per marc

28. Botet, J. *op.cit*., v. 2, p. 355, núm. 481.

29. Es tracta de diners amb rosa/escut, com els de 1494 que sovint, a primer cop d'ull, semblen dur la contramarca de l'E a sobre de la resta d'elements de la moneda, circumstància que esdevé paradoxal, ja que aquesta marca fou aplicada l'any 1489. Es tracta d'un efecte òptic originat a causa del procediment deficient emprat en la reencunyació, de manera que part dels elements amb més relleu de la moneda primigènia són encara visibles en superfície. No és tracta, per tant, d'un tipus no documentat. SANAHUJA, X., "Aportació de monedes catalanes inèdites al Fòrum Numiscat", *Acta Numismàtica* 38, Barcelona, SCEN, 2008, p. 151-153.

Resum d'emissions de moneda gironina (1463-1514)

Imatge	Catàleg	Nom	Metall	Mètode	Autoritat	Any emissió	Import emès	Unitats	Característiques	Retirada	Valor de canvi
–	**CG-2971**	Florí	OR	EN	RE	1465	?	?	—	—	13 s
–	**NO RETROBAT**	Croat	AR	EN	RE	1465	?	?	—	—	1 s 6 d
1a/1b	**CG- 2990**	Menut Rocabertí	BI	EN	RE	1463-64	?	108.182	Escut reial	1481	? (1463) (a.24/03/1467) 1/2 d (d.24/03/1467)
2	**CG-2988** **CG-2989**[1]	Menut Rocabertí (Malla)	BI	EN	MU	1469	?	?	Sense escut	1481	1/2 d
3	**CG-3723**	Diner	BI	RE	MU	1481-82	115 ll 18 s	27.816	s/ 1-2	1489	1 d
4	**CG-3727**	Diner	BI	EN	MU	1482-84	1.323 ll 2 s 12 d	317.556	Orla lineal	1489	1 d
5	**CG-3726**	Diner	BI	EN	MU	1482-84	1.323 ll 2 s 12 d	317.556	Orla punts	1489	1 d
6	**CG-3728**	Diner	BI	EN	MU	1482-84	1.323 ll 2 s 12 d	317.556	Camp punts	1489	1 d
7	**CG-3731**	Malla	BI	EN	MU	1482-83	60 ll 17 s 8 d	29.224	—	1489	1/2 d
8a / 8b	**CG-3724** **CG-3726a** **CG-3727a** **CG-3728a**	Diner	BI	CO	MU	1489-91	250/ 380 ll	60.000 / 91.200	s/ 1-6	1493	1 d
9	**CG-3729**	Diner	C	EN	MU	1490	120 ll	28.800	E	1493	1 d
10a	**CG-3725**	Diner	Bi	CO	MU	1494	?	?	s/ 8-9	1494	1 d
10b	**CG-no**[2]	Diner	Bi / C ?	CO	MU	1494	?	?	s/ 8-9	1494	1 d
Sense fabricacions ni circulació entre 1494 i 1510											
11	**CG-3730**	Diner	C	EN	MU	1510-13	4.500 ll	1.080.000	Pes: +0,70 g[3]	1515	1 d

1. Els tipus híbrids amb escudet reial només en una de les cares són el resultat del reaprofitament d'encunys vells, procedents de l'emissió anterior de 1463-1464.
2. Es tracta del tipus amb rosa/escut de Girona (CG-3730) reencunyat sobre els diners amb G/escut de Girona (CG- 3726 a 3729), de pes inferior.
3. El pes dels diners de l'emissió de 1510 és usualment superior (entre 0,70 i 1,05 g) al de l'emissió de 1482-1283 (entre 0,50-0,70 g), segurament per ser de coure.

Imatges: Vegeu làmines 1 i 2
Catàleg: Número de referència (CG: Crusafont, M., *Catàleg general..., op. cit.*)
Característiques: Marques, orles, o reaprofitament de tipus anteriors (s/)
Metall: Or (OR), argent (AR), billó (BI), coure (C)

Mètode de fabricació: Encunyació (EN), reencunyació (RE) o contramarca (CO)
Autoritat emissora: Reial (RE) o municipal (MU)
Import emès: Estimació en lliures (ll), sous (s) i diners (d), moneda barcelonina
Valor de canvi: Oficial, en sous (s) i diners (d), moneda barcelonina

1a

1b

2

x2

x2

x2

3

4

5

x2

x2

x2

6

7 (1)

7 (2)

x2

x2

x2

8a

8b

9

x2

x2

x2

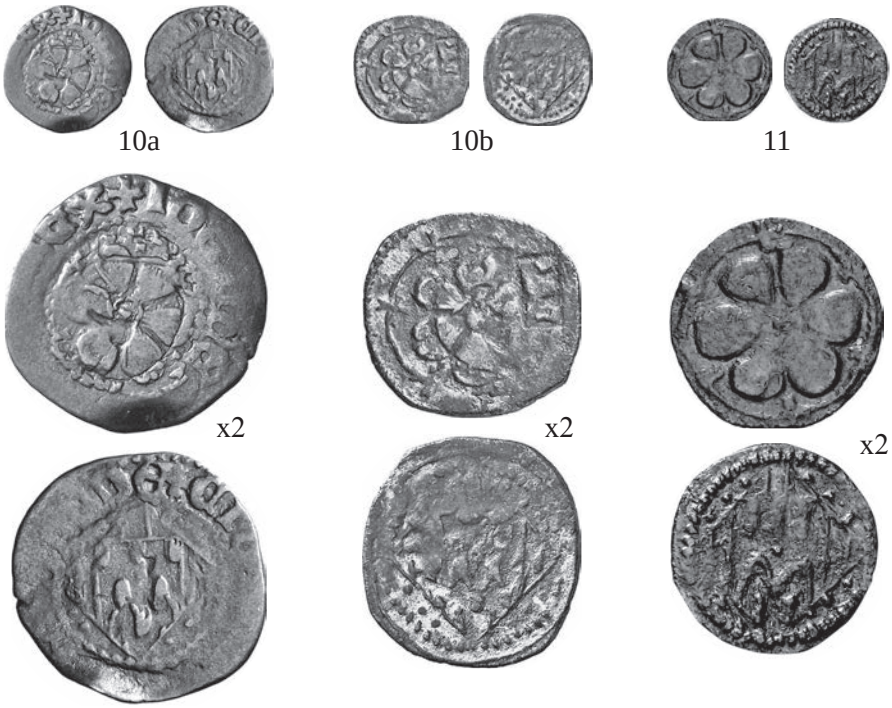

Docuements inèdits

1. 1464, 23 de febrer. Girona.

Entre el 18 de novembre de 1463 i el 23 de febrer de 1464 es fabriquen a Girona 450 ll. 15 s. 2 d. de moneda de rocabertins.

Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Reial Patrimoni, *Llibres de seques, Seca de Girona*, Vol. 2008.

2. 1476, 6 de desembre. Girona.

Carta dels jurats de Girona als Consellers de Barcelona demanant-los que actuïn sobre el problema causat per la prohibició de fer circular i negociar a Catalunya amb moneda francesa de plata i de billó.

Arxiu Municipal de Girona (AMGI), *Actes municipals*, 1476, p. 78. Inèdit

Molts honorables e de gran providència senyors, per provisió de la majestat del senyor rei en aquesta ciutat publicada són stades inhibides totes monedes d'argent franceses, ab tanta e tant gran stretura que tot al comerç de dites monedes és prohibit. De que aquesta Ciutat ·stà vuy tant perjudicada que tota la negociació cessa per no haver altra manera de moneda d'argent. Creent vosaltres en aquexa Ciutat són en lo mateix perplex e havem pensat e provehit en algun

expedient com de dites monedes los habitants d'aquexa Ciutat se poran servir e aprofitar. Per ço us pregam ab aquella afecció que podem que per vosaltres sien certificats del que en aqueixa Ciutat sobre dites monedes se observe.

3. 1477, 30 de gener. Girona

El Capítol de la Seu de Girona debat sobre si cal pagar les misses amb ploms, atesa la manca de moneda menuda.

Arxiu Capitular de la Catedral de Girona (ACCG). *Actes Capitulars*, 1473-1482, p. 181. Inèdit.

Die iovis XXX ianuarii anno D. MCCCCLXXVII, convocavi capitulum per nuncium, quo discretus Io. Badia exposuit dificultatem quam habet in solvendo oblationem in minutis et sic esset utile dare signa de plumbo cetero modo. Exposuit in supra quomodo quidam ex presbiteris preteribus actenderunt.

4. 1483, 8 de juliol. Girona.

Els jurats de Girona demanen al Lloctinent General de Catalunya, llicència per a fabricar de 200 a 400 lliures de senyals o menuts, i dispensa per a obrir la caixa de les bosses de la ciutat abans d'hora, atès que per error s'hi havien desat els encunys de batre moneda, sempre i quan no s'hagi de pagar massa dret de segell.

AMGI, *Actes municipals*, 1483, f 62-62v. Inèdit

Primo que com deu vulla sia ab lo il·lustríssim Infant Loctinent General de la Magestat del Senyor, darà una letra a sa senyoria ab la qual los dits jurats lo supplichen que li plàcia consentir una licència que en dita ciutat puguem cudir o batre aquella més quantitat de senyals o menuts que fer se poria e sia de CCCC ll., o de CCC ll. sinó de CC ll.

Item per quant los jurats de la dita ciutat l'any propassat per inadvertència materen en la caxa de les bosses de la dita ciutat les aynes e·ncunys de batre menuts e com an dita caxa nos puxa obrir sinó la dita ques fan les eleccions de jurats és per ço necessari que lo dit senyor ab dita letra o licència consenta als dits jurats permissió e facultat de obrir en dita caxa e trauren e haver les aynes e encunys sens preiudici e lesió de qualsevol privilegis, lo contrari d'açò disponents.

Item si per rahó de aquesta licència de traure dits encunys e era demanat més dret de segell que en tal cas dit Roca no cur de metre-ho car los dits jurats ne farien fer de nous, si donchs no era tant pocha cosa que ell conegue ésser expedient pagar se degue.

Item li recort que la licència que ell s'en porta consentida per lo dit senyor costa segons en Capmany ha referit als dits jurats qui la obtenguda entre segell, expedició, registre e metre en bell, per tot III ll. XVI s. VI d.

5. 1483, 7 d'agost. Girona.

Els síndics de Girona escriuen a l'infant Enric queixant-se de la circulació de la moneda menuda perpinyanesa.

AMGI, Actes municipals, f. 71 v. Inèdit.

Més avant fem avís ab vostres R.M. e magnificències, com en tot lo Empurdà, fora de aquesta ciutat, se corera públicament alguna moneda menuda qui·s fabrica en Perpinyà apellada croets, la qual és de pocha valor e ha ja tant habundat que·s creu que n'y ha gran summa, per la qual raó lo for del pacífich és augmentat a rahó de XXV s e lo florí a XXI s, e los scuts a XXVIII e a XXIX s e lo ducat a XXIX s VI d, e axí totes les altres monedes d'or segons més o menys, per mijà de la qual moneda totes les monedes d'or se trabuquen en Rosselló e com sia cosa qui per solevenidor pot portar gran dan en aquesta pàtria e encare a tot lo Principat.

6. 1483, 6 de setembre. Girona.

Crida pública a Girona que prohibeix la circulació dels menuts de Perpinyà, anomenats "croets", i dels ploms que circulen amb el valor de dos diners cadascun.

AMGI, Actes municipals, 1483, f. 83v. Inèdit.

Preconització dels croets e dels ploms.

Oiats tothom generalment que us notifiquen e us fan a reber los honorables moss. Nicolau de Bojols, donzell regent la vagueria de Girona e moss. Baldiri Agulló, batlle de Girona, de part de l'excel·lentissimo sr. rey a requesta e ordinació dels honorables iurats de la dita ciutat, han feta la ordinació següent: Los honorables iurats de la ciutat de Girona, considerants que d'algun temps ençà en dita ciutat se corren alguns menuts apellats croets, molt de flaqua liga e poca valor, e encare ploms quis corren a dos diners la pesa, per los quals croets o ploms se seguiria gran dapnatge als poblats en dita ciutat. Per ço en virtut de privilegis reals e per auctoritat de llur ofici, conformant-se ab la provisió ha sobra açò en dies passats feta per lo Ill. Sr. Infant don Enric, loctinent General de la magestat del senyor rey: per benefici de la república de la dita ciutat ordonen que algun de qualsevol stament o condisió sia no gos ne presumesque pendra ni donar dels dits menuts croets ni ploms sots pena de X ll. a cascú e per cascuna vagade.

7. 1493, 21 de novembre. Girona.

Crida pública dels jurats de Girona demanant a tothom que dugui, a la Casa del Consell, els senyals o menuts que tenen en possessió, per a recomptar-los i decidir si cal retirar-los de la circulació.

AMGI, Actes municipals, 1493, full solt. Inèdit.

Ara oiau que los honorables jurats de la ciutat de Gerona, ab tenor de la present pública crida, intimen e notifiquen a tothom generalment qui tingue dels senyals o menuts qui en dita ciutat se són batuts, qui tenen les letres de G e E, que dins terme de vuyt dies primervinents denuncien los dits senyals o menuts en poder dels dits jurats o d'aquelles persones que ells hi han deputades. Les quals, cada dia per dita raó staran en la casa del Consell de la dita ciutat, e aquí serà continuat lo nom de la persona e quantitat que tendran dels dits senyals o menuts, a fi que sobre aquella puguen dits honorables jurats degudament provehyr.

8. 1494, 31 de desembre. Girona.

Els jurats de Girona certifiquen que Joan Grau Coromina i Jaume Mercer han contramarcat els senyals de la rosa en nom de la ciutat, i que n'han hagut de rebutjar 7 lliures per haver-se trencat, o per evidenciar-se falsos.

AMGI, Actes municipals, 1494, f. 72.

Inèdit, però esmentat per BOTET, J., *Les monedes catalanes*, v. 2, Barcelona, IEC, 1909, p. 331.

Los honorables jurats de la ciutat de Girona attenents que en l'any present són stats resenyalats menuts batuts en la dita ciutat e posat en aquells senyal de la rosa, los quals menuts han resanyalats lo honorable mossèn Jaume Mercer, jurat l'any present, e Joan Grau Coromina, argenter de Girona, en açò elets e deputats ab jurament, e attès que dits menuts són en gran quantitat e en aquells se ha feta diminució tant perquè se n'hi han trencats e n'i havia de falsos e altres quis són del tot gastats, e per dits honorables jurats no volents que los dits Mercer e Coromina del dit fet reben dan, ordonen que la dita disminució sia presa en compte als dits Coromina e Mercer de VII ll., compreses los qui són trencats e dolents e altres qui són del tot falsos e regalats.

Resum d'actuacions monetàries a Girona (1463-1494)

1463 (m)	Joan II aprova la fabricació de moneda a Girona, dirigida per Pere de Rocabertí i el mestre de seca Manuel Bou
1463, 27 Set	Joan II concedeix privilegi a la ciutat per poder fabricar moneda d'or, argent i menuts a la seca que ara dirigeix Pere de Rocabertí, un cop acabada la guerra
1463, 18 Nov	Inici fabricació de 450 ll. 15 s. 2 d. de diners rocabertins a Girona
1463 (f)	La Generalitat prohibeix el curs dels diners rocabertins
1464, 23 Feb	Finalitza la fabricació dels diners rocabertins

1464, 08 Mar	Pere de Portugal recorda la prohibició dels diners rocabertins a l'Empordà
1464, 28 Des	Joan II autoritza a Pere de Rocabertí la fabricació de florins a Girona
1465, 28 Feb	Joan II dóna curs general als florins d'or, rals d'argent i menuts de billó fabricats a Girona
1465, 30 Abr	Pere de Portugal autoritza durant dos mesos que els habitants de l'Empordà puguin negociar amb els gironins per tal de desprendre's dels diners rocabertins
1467, 24 Mar	Joan II ordena que els diners rocabertins es prenguin a raó de dos per un diner en lloc de tres per dos diners com fins aleshores
1467, 10 Jun.	Els jurats de Girona ratifiquen la mateixa mesura ordenada per Joan II sobre el valor dels rocabertins
1467, 25 Set	Els jurats de Girona demanen a Pere de Rocabertí que actuï per evitar el rebuig dels menuts
1469 (m)	Els jurats demanen a Jordi Llobet, mestre de la moneda del rei, que vagi a la ciutat per fabricar moneda
1469, 15 Jun	Crida obligant l'acceptació de les malles batudes recentment a raó de dos per un diner barceloní
1476, 6 Des	Els jurats de Girona es queixen als consellers de Barcelona dels perjudicis causats per la prohibició de fer circular i negociar amb moneda francesa
1477, 30 Gen	El Capítol de la Catedral de Girona debat la possibilitat de pagar les misses als preveres amb ploms, a causa de la manca de moneda menuda
1481, 26 Ago (a)	Ferran II concedeix llicència per a fabricar 200 ll. de menuts
1481, 26 Ago	Acords de recollir el major nombre de rocabertins per tal de contramarcar-los amb les armes de la ciutat a un costat i una G a l'altre i donar-los el valor d'un diner, i d'encomanar l'operació a Jaume Vilar
1482, 05 Gen	Rafael Vilar lliura 115 ll. 18 s. de rocabertins contramarcats
1482, 24 Mai	Acord d'encunyar 84 ll 2 s. de menuts amb els encunys utilitzats per contramarcar rocabertins, de manera que en cada marc hi hagi tres quarts d'unça de plata
1482, 05 Jun.	Finalitza la fabricació dels menuts
1482, 25 Jun	L'infant Enric concedeix nova llicència per a fabricar 200 ll. de menuts

1482, 23 Ago	Finalitza la fabricació de menuts i també de 10 ll. 17 s. 8 d. de malles
1482, 06 Nov	L'infant Enric concedeix nova llicència per a fabricar 200 ll. de menuts
1483, 08 Jul	Acord d'obtenir llicències per a fabricar de 200 a 400 ll. més de moneda i per a poder obrir la caixa de les bosses de la ciutat, on hi ha amagats els encunys
1483, 21 Jul	L'infant Enric concedeix nova llicència per a fabricar 200 ll. de menuts
1483, 06 Set	Notícia de circulació i abatiment de croets (patacs) de Perpinyà i ploms de dos diners a Girona
1483, 06 Oct	L'infant Enric concedeix nova llicència per a fabricar 400 ll. de menuts
1483, 22 Nov	Acord de fabricació de 50 ll. de malles
1484, 04 Oct	L'infant Enric concedeix nova llicència per a fabricar 300 ll. de menuts
1489 (a)	Retirada de la circulació de la moneda per culpa de les falsificacions
1489, 26 Nov	L'infant Enric concedeix nova llicència per a fabricar 250 ll. de menuts
1489, 15 Des	Acord de recircular els menuts recollits un cop emblanquits i contramarcats amb una E al costat de la G
1490, 08 Nov	L'infant Enric concedeix nova llicència per a fabricar 250 ll. de menuts
1490, 16 Des	Acord de fabricar 120 ll. de menuts amb una G i una E en una cara i l'escut de Girona a l'altra
1491	Segons Botet, fabricació de les 130 ll. de menuts restants de la darrera concessió, de coure pur
1493, 21 Nov	El Consell publica una crida demanant a tothom que dugui els menuts que tingui a la casa del Consell
1493, 23 Nov	Acord de retirar els menuts de la circulació
1494, 09 Feb	El lloctinent concedeix permís per fer circular els menuts de Girona durant tres mesos, a raó de 24 sous el ducat en lloc de 30 sous, després de contramarcar-los amb una rosa
1494, 31 Des	Notícia de la retirada de 7 ll. de menuts contramarcats amb la rosa per haver-se trencat, ser falsos o massa gastats